

הלכות לולב סימן תרסב תרסג

באר הגולה

תרסב סדר תפלת יום שני של סכות, ובו ג' סעיפים:

א *ביום שני מקורף על נטילת לולב (א) וכן בקל שאר ימים: **ב** (ב) באינו מקורף זמן ביום שני על הלולב (ג) אלא אם כן חל יום ראשון בשבת: **ג** מוציאים שני ספרים וקורין פתח פשוט שנקראו (ד) אתמול, ומפטיר במילים * 'ויקהלו' עד 'בהוציאו אתם מארץ מצרים':

תרסג סדר תפלת חל המועד, ובו ג' סעיפים:

א (ה) בחל-המועד מוציאים ספר-תורה וקורים בו (א) ארבעה בקרבנות התג שבפרכת סיניחס. יוביום הראשון של חל-המועד קורא כהן יביום השני ולוי יביום השלישי (ב) וישראל חזון וקורא יביום השלישי, והרביעי קורא (ג) (ג) ספקא דיומא יביום השני יביום השלישי, ועל הרף זה קורים בשאר ימים. הגה ניש אומרים ששנים (ד) הראשונים קורין בספקא דיומא והשלישי קורא ביום המוקד והרביעי חזון וקורא (ה) כל ספקא דיומא דהינו מה שנקראו שנים הראשונים, וכן אנו ג'הגים. יביום השביעי הנה קורא יביום השמיני, לוי יביום הששי, ישראל יביום השביעי, (ו) והרביעי קורא יביום הששי יביום השביעי, וכן אנו נוהגין (רשי בשם רובוח וטהריו ומנהגים). *ובארץ-ישראל שאין שם ספקא דיומא אין קורים בקל יום אלא קרבן היום בלבד, פי ביום שני הוא ראשון לחלו של מועד קורא כהן יביום השני, והשלישי העולים אחריו חזורים וקורים אותה פדשה עצמה, ועל הרף זה בקל יום משאר הימים: **ב** השבת של חלו של מועד

א ספקא תפלת
ספר פיז וכתיב
יהיה ב סדר
רבי שלמה בר
למשון קרי ורבי
ב סדר ד עמית לעיל
סימן תנ * (ספג)
שנתנה תפלת נתיח
באותה אסיפה ובחג
הסכות

א משנה גולה כ"א
ב שם ל"א ג פקא
דאמרין אמר כנה
גיה וכו' שפנת
הררי והראש בשם
גאון ד בית-אסף
ה עתמו בדין ה

באר היטב

ב' למען אמתך יביום ב' דח"ה אכן שתיה, ואם חל יום ששי בשבת אז אומר ביום ב' דחל-המועד אם אני חומה וביום ג' אל למושעות, לכאז ומנהגים: (ג) ספקא. וק"ש אין קורין וביום השני, דגנאי לקרות י"ט ספק חל, נש"י במגלה דף ל:

(ה) בחל-המועד. בהפלת מוסף אומר בין יום שני ליום השלישי ומנתחם וגו', לברש. סדר השעבוד, בשני י"ט למען אמתך אכן שתיה, ובח"ה אף שחיי אל למושעות ארון המושיע, ובשבת אם גפירה, ואם חל יום א' דסכות בשבת אומר ביום

משנה ברורה

מענינו של יום, שאם תמנה מיום ראשון של יום-טוב הוא יום שלישי, ואם תמנה מיום שני של יום-טוב הוא יום שני: (ג) ספקא דיומא. אכל ביום השני של יום-טוב, אף דאנו עושין אותו ליום טוב גם כן משום ספקא דיומא, אין קורין בו יביום השני, (ג) דגנאי לקרות ליום טוב ספק חל: (ד) הראשונים. ואם קרא הלוי יביום השלישי יביום הרביעי, (ג) יקרא להשלישי יביום השמיני, והרביעי יקרא יביום השני יביום השלישי: (ה) כל ספקא דיומא, עין לעיל בסימן קלו במשנה ברורה סעיף קטן יא: (ו) והרביעי קורא יביום הששי יביום השביעי. וכן בתפלה בקרבנות המוספין⁽³⁾ בחל-המועד מוכידין גם כן ספקא דיומא, דהינו ביום ראשון דחל-המועד אומרים יביום השני פרים שנים עשר וגו' יביום השלישי פרים עשתי עשר וגו'. וסימן שלא תטעה: לעולם הפרים והנמים בתוך הם ארבעה עשר (טור). וצריך לומר ומנתחם: (ד) בין יום השני ליום השלישי, וכן בקל יום צריך לומר ומנתחם על כל יום בפני עצמו, ודלא כהשועין שאין אומרים רק פעם אחת ומנתחם. כמוסף בחל את מוסף, ובשבת מוסף פ"מ"ג. סדר הושענות: (ה) בשני יום טוב אומרים למען אמתך אכן שתיה, ובחל-המועד אצריך שועי, אל למושעות, ארון המושיע, ובשבת אם גפירה, ואם חל יום ראשון דסכות בשבת, אומר ביום שני למען אמתך, וביום ראשון דחל-המועד אצריך שועי, וביום שני דחל-המועד אכן שתיה, וביום שלישי דחל-המועד אל למושעות, וביום רביעי דחל-המועד ארון המושיע, ואם אני חומה נתיח לבמרי. ואם חל יום ששי בשבת, אז אומרים על זה הסדר: למען אמתך, אכן שתיה, אצריך שועי, אם אני חומה, אל

(ד) ומכל מקום אם פטה בעלי-בתים אוכלין כספה אחת, לא יהיו חלוקין במנהגם כזה. חסידים ואנשי-מצשה עושים לזכר שמחת בית השואבה, להיות נעורים כלילות של חל-המועד סכות ולהקרות בזמירות ושקחים, ומרבים גרות פסקה כלילות אלה, גם בהרבה כתי מן-נשות נהגו להקרות בגרות בתפלת ערבית דחל-המועד פתח הנה. וסוד ושרש העבודה, עין שם שהארץ בנה: **א** (א) וכן בקל שאר ימים. דאף-על-גב דכל הימים חייג מן יום הראשון הוא רק מן-הבוקר, וכן למקדש שהיה המצוה לשמח שם במצוה ההיא כל שבעת הימים, אפילו הכי שיה לברך עליה ולומר וצוננו, מהכתוב ו'לא תסור מפל הדברים אשר יגידו לך וגו': **ב** (ב) אינו ככרף זמן ביום שני. דממה-פפשה צא (ה) פמה שאמר ביום ראשון זמן אף אם הוא חל, דלא גרע ממה שאמר זמן (ג) בשעת עשית הלולב היצא. ולא נמי לקדוש שאמר כליל שני זמן, שאוחו הוא בשביל היום ולא בשביל הספה. (ג) ואף-על-גב דנבי שופר מנהגנו לומר זמן אפלו ביום שני, שאני הקם דלפעמים עקר הקרשה הוא ביום שני, כמו שכתוב שם בסימן תר: (ג) אלא אם כן חל יום ראשון בשבת. דאז צריך לברך זמן בשני, שהוא פעם ראשון שנוטלי, כיון שלא אמרו בראשון. והוא הדין אם לא נטל (ד) הלולב עד יום השביעי, דמברך זמן בשביעי [אחרונים]: **ג** (ד) אתמול. אם התחיל במפסיר מן יביום השני, אף-על-פי שגמר וברך (ה) יחזור ויקרא מן יביום שש עשר, בכרכה לפניה ולאחריה⁽⁶⁾:

א (א) ארבעה בקרבנות התג. ואומרים חצי קדיש אחר הרביעי: (ב) וישראל חזון וקורא יביום השלישי. ולא סביא לה פדעה שניה שיקרא יביום הרביעי, (ה) פי היא שלא

שער העיון

(ד) פשוט: (ה) פוסקים: (ו) הנו בשעת אגדת הלולב: (א) ט"ז: (ד) פתח הפרי מגדים, משמע הא נטל הלולב ביום א' ולא ברך. שוב אינו מקורף זמן כשנטלו ביום ב' (ב) [פמ"ג במש"ב]. ובאמת לאו ראה היא, הלפי שהשקמת-ברוך לא מני אלא בחסר יום אחד שלא נטלו דמברך זמן בשני, וקא משמע לן דהוא הדין חסר ששה ימים דמברך זמן בשביעי, וכן איתא בלבוש במדא בסימן תרמז לענין לולב וזה לשונו: מי ששכח לברך ששה ימים ביום א' וברך ימים אחרים באינו יום שיעבר ובלבד שיקורף בשעת הטטילה, וכן פתח הפרי אברהם שם וזה לשונו: ואם לא ברך זמן ביום א' מברך על ד' כתי שיעבר, משמע מזה דאפילו נטלו ולא ברך, ובאמת אינו חומה זה לשאר עניני אכל דקטא לן בסימן רכה דאינו מברך אלא בתחלה כשראהו ולא כשהרגל בו. דהכא כיון דמסקי לילות מימים דבלילה אין זמן נטילה, כל יומא הוא מצוה בפני עצמו, וצריך עיון: (ה) שער-אפרים: (ה) הגר"א: (ג) רש"י: (ג) דף-הסיים: (ד) אחרונים: (ה) מקד-אברהם בשם לבוש:

הלכות לולב סימן תרסג תרסד

ערכית ושחרית ומנחה, מתפלל של שבת ואומר 'יעלה ויבוא' בעבודה, ובמוסף אומר 'אתה כתרנו', 'ומפני חטאינו', 'את יום המנוח הזה ואת יום הג הסבות הזה', וחותם 'מקדש השבת וישאל והומים': הגה ונהגין לומר (א) (ג) קהלת בשבת של חל-המועד או בשמיני-עצרת אם אקלע בשבת (מהרי"ט). (ז) וענין לעיל סימן תצ: ג מוציאין שני ספרים, 'באחד קורין 'ראה (ה) אתה אומר אלי', (ט) ומפסיד קורא בקרבנות של ספקא דיומא. (ז) (ז) ומפסיד ביהוקאל 'והיה (י) פיוס בוא גוג':

תרסד סדר יום הושענא רבה, ובו י"א סעיפים:

א [*] ביום שביעי שהוא הושענא (א) רבה נהגים להרבות במזמורים (ב) כמו ביום-טוב. הגה (ג) ואין אומרים 'נשמת', ואומרים 'מזמור לתורה', ואומרים 'אין כמוך' 'שמע ישראל' וכו' (ד) כמו ביום-טוב. ואומרים קדיש שלאחר תפלת מוסף בגוון יום-טוב. ואין רגילין לעשות מלאכה (ה) של חל עד אחר יציאה מבית-הכנסת. ויש לומר (ג) פזמין 'זכר ברית' פשוט מילה בהושענא רבה, ואומרים איתו (ו) קדם 'אגא אגן חין' וכו'. כתבו הראשונים ז"ל, שיש סימן בצל (ג) הלקנה כליל הושענא רבה שיקרה לו או לקרוביו באוקה השנה. ויש מי שכתב שאין לנהגק בזה כדי שלא לתרע מזלה, גם כי רבים אינם מבינים הענין על פרו, ויותר טוב להיות תמים ולא לחקר צחירות, כן נראה לי. ומרבים הקצת פגרות (ז) כמו ביום-הכפורים: הגה והמדרקקים נהגים (ז) לטבל עצמן (ח) קדם עלות השחר כמו בערב יום-הכפורים (מהרי"ט). ויש נהגים ללבש (ט) הקיטל כמו ביום-כפור א לפי שכתבו גדונים על המים. ונהגים להטיר בו אגודו של *לולב, (י) יומקפים שבע פעמים, ומרבים תהננים על המים: ב (יא) ונוטלים ערכה ביום זה מלבד ערכה שבלולב, (יב) ואין מברכין עליה:

א מטנה ראשהה טיב ב סדר והמדרקקי בצק ג וישבת וסמן ליה פת סדר ה, פורש. ו געים וקה כפת * (פרוש, מלמנה, וקה) ג טנא דתן ואתו יום היו מקפין בו סקה כיה ד שם בנרא כיד ה טנא תרבי אלקיעו כד דולק ורב שם דתרי וצנתי נביאים הוא תרבי והשע בריליו, מה קפס הקרין והראש

שערי תשובה

באר היטב

(ג) קהלת. עבדיט. ובאר' פתב שניל לכה קלא שם ומקמת אכ"ט סימן תצ: [ז] ומפסיד. עבדיט. וענין בפ"מ אם קרא רק וביום שני בטפסיר בשבת חה"מ וגל וכו' וסוד וקרא ויבום השלישי קלא בקנה, וענין סימן קזו בא"ד סימן י. וענין מ"ש א"י מנבים מלובלן סימן פה ימ"ש קמ"א סימן קל"ז סק"ו ומבאר קה בתבורי שערי-אשים שער ח כסדר קריאת תה"ט סבות. ע"ש: [*] ביום שביעי. וכתב בק"א למח"ב בשם ספר מנחת אדמה שכתב בשם ש"ח ומלכים: מי שמת לו בת חוד טנג המירו רבני והשלים עה"כ שגמול לקרא תקין ליל הושענא רבה, ע"ש. וענין בא"ד שכתב: והשקמים נכתבו והוא אחר מה' השקמות ר"ה ויהיב והורר פרים וט"י. וכתב בשם מנח"ל: ס"א ביו סבורים שעלה עמוד השחר וישגו, שצנן הלקנה

למושעות, 'אם נצורה', והפיוט 'אדון המושיע' נדחה. והשעם לזה הסדר ענין ממתחית-השקל: ב (ז) וענין לעיל סימן תצ. שם מבאר לענין אם יש לברך עליהם, וענין שם במשנה ברורה סעיף-קטן י"ט: ג (ח) 'אתה אומר אלי'. שיש בה ענין סכה: (ט) ומפסיד קורא וכו'. וחותם בהפטרה (ו) 'מקדש השבת וישאל והומים', וכן מזכיר של סכות באמצע הכרחה כמו ביום-טוב ראשון של סכות: [פמ"ג בסיון תצ]: (י) 'ביום בוא גוג'. לפי שלעיתיד תהיה מלקמת גוג ומגוג בתשרי:

משנה ברורה

החתום: (ח) קדם עלות השחר. וטוב (ג) יותר לטבל מערב כדי ללמד כל הלילה בקרשה. ואורות היום, הוא כמו כליל שבועות, וכליל טבילה ושמש, וענין מה שכתבנו לעיל פ"מין רמ במשנה ברורה סעיף-קטן ז ובאור הלכה שם: (ט) הקיטל כמו ביום-הכפורים. שא"י הוא גמר התחיתה. ובמדינתנו (ד) נהגו ללבש בגדי שבת, לכו השליח-צבור לובש הקיטל: (י) ומקפיים שבע פעמים. כמו במקדש, שהיו מקפין המזבח בזה היום שבע פעמים: ב (יא) ונוטלים ערכה ביום זה. וזכר למקדש, שהטילה ערכה היה שם (ב) הלכה למשה מסיני, וכן היתה מצותה: בכל יום משקעת המים (י) היו מביאין ערכות ויוקפין אותן ההגנים על צדדי המזבח, ואחר-כך באין העם ונוטלין אותן משם ומנענעין אותן. ולהכי לא תקנו לנטלה כל שבועה כמו בלולב, דלולב אית לה עקר מן התורה, דיום ראשון הוא מן התורה אף בגבולין, עבדינו לה זכר למקדש, ערכה דלית לה עקר מן התורה בגבולין, די שבעידי לה זכר למקדש יום אחד [גמרא]. וקבעו יום שביעי לערכה יותר מיום אחר, (ז) פיון שפמקדש היה גס-פן יותר קדשה ביום זה, שהרי היו מקפין שבע פעמים ביום זה: (יב) ואין מברכין עליה. שהיא רק (ב) מתנג נביאים שהנהיגו את העם לעשות כן ולא בתורת פקנה, (ט) ולא שער לברך ולומר

(א) רבה. ונהגים (ב) וישאל להיות נעורים כליל ערכה. וכבר נדפס הסדר: (ב) כמו ביום-טוב. לפי שכתב נדונין על המים והוא גמר התחיתה. ואומרים 'למצות מזמור השמים מספרים' וישארי מזמורים, וקדשת מוסף עצרצד' כמו ביום-טוב: (ג) ואין אומרים 'נשמת' וכו'. אלא 'ישפכת', דבאמת הוא חל: (ד) כמו ביום-טוב. ורצה לומר, בגוון של יום-טוב: (ה) של חל. ויש מסידין מעצמן אפלו פכיס של מצותה. ומה שגובין מצות אהרוב, מפני שרב הקהל מחאספין בהושענא רבה ויש רוח לצדקה מזה [פמ"ג]: (ז) קדם אגא אגן חין. ויותר טוב לאמרו קדם תהו 'הפט לבריה' [אהרונים]: (ז) כמו ביום-הכפורים. לפי שכתב נדונין על המים, (ט) וכל חיי האדם גלוין במים, והפל הולך אחר

שער הציון

(1) גגרא אכתיב ושא, והשעם ענין לעיל סימן תצ במשנה ברורה סעיף-קטן ט"ז. ונדעת הג"א במעשה-רב שלא לומר רק 'מקדש השבת' בלבד, ובנדאי לרדה אין מזכיר גם מן של סכות באמצע: (ב) שבלילקט, וכתבו והפנו-אברהם: (ג) ט"ז: (ד) אחרים: (ז) מגן אברהם, וכן הסכים הג"א בנאווי: (ח) גמרא: (י) לשון הרמב"ם. ולרדה הקפה היתה פולילב לכו בכל יום פעם אחת וביום זה ד' פעמים. ונדעת רש"י דלא היתה הקפה בפולילב כלל, אלא הממחלה לקשה שילוחי בית-דין מביאין הערכות היו העם נוטלין אותה כדי ומנענעים ואחר-כך מקפין כם ההגנים את המזבח בגוליתם ואחר-כך וקפין אותן בצדדי המזבח, ובכל יום היה הקפה בערכה פעם אחת וביום זה ד' פעמים: (י) ט"ז. ועוד טעם ענין בבית-יוסף, ששפי שאף בזמן הפקדש היה יום זה מחד לערכה יותר משאר התמים, שאפלו שבת תה דוחה, ענין שם: (ב) גמרא: (ט) רש"י: מרובה: 1 בגד עליון לבן.

הלכות לולב סימן תרסד

ביאורים ומוספים

[משני"ב ס"ק ז]

וְצִנֵּן שֶׁם בְּמִשְׁנֵה בְרוּךְ הַקָּטָן יֵשׁ.⁽⁴⁾

4) הרמ"א (שם ס"ט) כתב שהעם נהגו שלא לברך עליהן, ובמשני"ב (שם ס"ק יט) כתב שדעת המג"א (שם סוף ס"ק ט וכאן ס"ק א) שעל כולן מברכים, חוץ מקהלת שעליה אין מברכים, ודעת הגר"א (שם) שגם על קהלת יש לברך. וסיים במשני"ב, שהנהגים לברך על כולן משכתובות על קלף, בחדאי אין למחות בידם. וראה עוד מה שכתבנו שם בעניני קריאת המגילות.

ובטעם הדבר שעל קהלת כתב המג"א שאין מברכים, כתב העטרת זקנים (ס"י תצ ס"ט) בשם ספר לחם רב, כיון שבגמ' בשבת (ל, ב) כתוב שבתחילה ביקשו לגנוב את ספר קהלת, וביאר בשו"ת מהר"י מברונא (ס"י טו) שממה שרצו לגנובו מוכח שלא נאמר ברוח הקודש, ועל כן אין מברכים עליו, שאף שלא גנוהו, מי"מ לא ציוו לקרותו. והלבוש (כאן ס"ב) כתב שאף שיש אומרים שהטעם שלא מברכים עליה הוא כיון ששלמה המלך אמרה בחכמתו ולא ברוח הקודש שעליו, אך מהתרגום ורש"י מוכח שאף קהלת ברוח הקודש נאמרה.

והטעם שקוראים קהלת בסוכות, כתב לעיל (ס"י תצ ס"ק יז) שימי סוכות הם ימי שמחה וכתוב בקהלת (ב ב) "ולשמחה מה זה עשה", והדרכי משה (ס"י תצ אות א) כתב שהרי כתוב בקהלת (יא ב) "תן חלק לשבעה וגם לשמנה", והוא כנגד ימי החג והלבוש (כאן ס"ב) כתב שימי סוכות הם ימי שמחה, וספר קהלת משבח ומזרח את הבריות שישמחו בחלקם, ולא ירדפו אחרי המנון. וראה עוד במטה משה (אות תתקטו) מה שכתב בזה.

[משני"ב ס"ק ח]

שְׁעֵשֶׂה קָה עֲנִינְךָ סְפָה.⁽⁵⁾

5) ולענין שבת חול המועד פסח שגם בה קוראים את אותה הקריאה, כתב לעיל (ס"י תצ ס"ק ט) שהטעם שקוראים קריאה זו הוא שכתוב בה מעניני השבת, ולא כתב שהוא מחמת שמזכיר שם ענין הפסח, ורש"י (מגילה לא, א ד"ה מקרא) כתב שהטעם שקוראים קריאה זו הוא כיון שכתוב שם מצות שבת ורגלים וחולו של מועד.

[משני"ב ס"ק ט]

בְּיוֹם-טוֹב דְּאֵשׁוֹן עַל סְפוֹת.⁽⁶⁾

6) ואם טעה ולא הזכיר את חג הסוכות בתוך הברכה, וגם בחתימה הזכיר רק של שבת, כתב הבכורי יעקב (ס"ק ה) שאינו חוור.

[שענה"צ ס"ק ו]

עַן לְעִיל סִימֵן תַּע בְּמִשְׁנֵה בְרוּךְ הַקָּטָן טו.⁽⁷⁾

7) שביאר שם, שאף שלענין פסח כתב הרמ"א שם שבשבת חול המועד לא מזכירים את הפסח בברכות ההפטר, מי"מ בסוכות מזכירים, כיון שבסוכות מספר הקרבנות בכל יום שונה משל חבירו, נחשב כל יום כמועד בפני עצמו, ומטעם זה כתב במשני"ב לעיל (ס"י תרמד ס"ק ד) שבסוכות אומרים הלל שלם כל ימי החג, וראה עוד מה שכתבנו שם.

סימן תרסד

סדר יום הושענא רבה

[משני"ב ס"ק א]

רְבִיז' וְכוּ', וְקָבַר נְדָפֵס הַסְּדָר.⁽¹⁾

1) והטעם שיום זה נקרא הושענא רבה, כתב הלבוש (ס"א) משום

שמרבים בו בערבת, וכאילו נקרא ערבת רבה, וראה בכף החיים (ס"ק א) עוד טעמים לשם זה.

2) יש שנהגו לקרוא את כל ספר דברים מתוך ספר תורה בליל הושענא רבה, וכתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ח סי' פד אות ב) שמנהג זה יסודו בהר"י קדוש, וביאר בדעתם שיכולים לקרוא בלא לברך משום שקריאה זו אין חיוב לקרואה בציבור, והקורא נחשב כלומד בציבור שיוצא בברכות התורה שבי"ך בבוקר, וכן הורה הגר"ש וואזנר (ארבעת המינים כהלכתם פ"ח הע' 21) שקריאה זו נחשבת כלומד בציבור ואינה טעונה ברכה. מאידך, בשו"ת משיב דבר (ח"א סי' טז) כתב שאסור לקרוא בתורה בציבור בלא ברכה, וכן אסור לקרוא בברכה ביום שלא נתקנה בו קריאת התורה, וכן דעת הגר"ש אלישיב (ארבעת המינים כהלכתם שם הע' 22) שכיון שאין מברכים על קריאה זו אין לקרואה, והוסיף הגר"ח קניבסקי (שם), שטעם זה גם אין להצטרף למנין הקוראים זאת, וראה מה שכתב השו"ע לעיל (ס"י קלט ס"ח).

[משני"ב ס"ק ב]

וְקִדְשֵׁת מוֹסֵף עֲנִינְךָ קָמוּ בְּיוֹם-טוֹב.⁽²⁾

3) וכן בנוסח ספרד, כתב בספר נטעי גבריאל (חג הסוכות פ"פ אות ב) שאומרים קדושת 'כתר' השלם כמו ביום טוב, והוסיף (שם בהע' אות ד) שמנהג חלק מקהלות החסידיים כמו קאמארנא וזידיטשוב ועוד, לומר קדושת 'כתר' הקצר וכמו בשאר ימי חול המועד.

ולענין אמירת 'ותערב' בחזרת השי"ן של מוסף, הובא בשם הגר"ש אלישיב (תורת המועדים ס"ק ו) שיש לאומרו כמו ביום טוב, וכן הובא טעם לאומרו בשם הגר"נ קרליץ (שלמי תודה סוכות סי' פו), שביום זה אומרים הרבה מזמורים והושענות כמו יום טוב, על כן גם לענין אמירת 'ותערב' יש לדונו כיום טוב, אכן בלוח לארץ ישראל לא הזכיר שיש לאומרו.

[משני"ב ס"ק ג]

דְּבַקְמָת הוּא ה'ל.⁽³⁾

4) וביאר בזה הלבוש (ס"א), שאין הנשמה מתאמצת בשמחת יום זה כמו ביום טוב גמור.

[משני"ב ס"ק ד]

וְיֵשׁ קְסִירִין מְעַצְמֵן אֶפְלוּ הַפִּיס שֶׁל מְצוֹת.⁽⁴⁾

5) ומי שנהג ליתן צדקה בזמן התפילה, כתב הבן איש חי (שנה א פ"י וזאת הברכה אות ד) שלא יבטל מצוה יקרה זו בשביל מנהג חסידות זה, והגר"ח קניבסקי הורה (ארבעת המינים כהלכתם פ"ח הע' 23), שכל ההקפדה במנהג זה הוא שלא לקחת מעות בארנק, משום שכך נראה מסחר.

[משני"ב ס"ק ה]

כְּנִי לְלַמֵּד קַל הַלְלֵהּ בְּקִדְשָׁהּ⁽⁵⁾ וכו', קָמוּ קָלִיל שְׁבוּעוֹת.⁽⁶⁾

6) וגם ביום, כתב היסוד ושורש העבודה (שער האיתון פט"ו) שיש להיזהר בו מאד מהליכה בטלה, והביא שהאר"י ז"ל כתב שיש להרבות בו תורה, משום שביום זה מוסרים ביד הממונים את שיטרות החוב להעניש.

ולגבי קריאת 'שנים מקרא ואחד תרגום' של פרשת 'זאת הברכה', כתב לעיל (ס"י רפה ס"ק יח) שיקראם ביום הושענא רבה, ואם קרא בשמיני עצרת לא הפסיד. אמנם, לקמן (ס"י תרכט ס"ק ד) הביא שכתבו הפוסקים שזמנה הוא בליל שמחת תורה, וראה מה שכתבנו שם.

7) לגבי הקזת דם לצורך בריאות, כתב הרמ"א לעיל (ס"י תסח ס"י) המשך במילואים עמוד 97

מילואים הלכות לולב סימן תרנ"ג תרס המשך מעמוד קודם

ספר תורה, והוסיף, שלכן חולת שאינו יכול להקיף את הבימה בבית הכנסת יניח כסא בביתו ויניח עליו תבין ויקיף סביבו, כדי שלא לבטל מצות הקפה, והוסיף הקף החיים (סי' ג) שאם יש לו שולחן (ולא כסא) יקיף סביבו, כי נחשב כמו תיבה. וראה מה שכתבנו להלן (סי' ט).

הלכות לולב סימן תרסג המשך מעמוד קלג

אויערבך (יום טוב שני כהלכתו פי"ט סי' ג) שגם יכולים לעלות לתורה כמנין של בני ארץ ישראל, ומטעם זה אף יכול אחד מהם לקרוא בתורה לבני ארץ ישראל (הליכות שלמה סוכות פ"ב דבר הלכה אות ג).
ובן ארץ ישראל הנמצא בחוץ לארץ בחול המועד, האם יכול גם לעלות לתורה עמהם, הורה הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה שם סי' ב) שלעליית ראשון או שלישי ישתולל שלא לעלות, כיון שלקריאת אלו הם קוראים פסוקי קרבנות של יום אחר, אבל לעלות לשני או רביעי יכול לעלות, כיון שהקריאה לעולים אלו שוה בארץ ישראל ובחוץ לארץ, ואם כבר קראו אותו לתורה לראשון או לשלישי, אם יכול ישתמש מלעלות, אבל אם אינו יכול להשתמש, יעלה לתורה עמהם, כיון שאפילו בימים שאינם ימי קריאה עבודו ויכול בדיעבד לעלות, כיון שעיקר הקריאה והברכות נתקנו לכבוד הציבור, ולכן לא שייך בזה ברכה לבטלה, ויכול גם להוציאם ידי חובת.

[משנ"ב סי' ו]

יכן בקפלה קרבנות המוסקין⁸.

3) ואם טעה ואמר במוסף פסוקי קרבנות של יום אחר, כתב לעיל (סי' תפ"ח סי' יג) שאם נזכר קודם שסיים את הברכה, יתחיל שנית מפתוקי הקרבנות, ואם סיים את הברכה אינו צריך לחזור.

ואם אמר את היום הנכון, אך טעה ואמר בו את הקרבנות של יום אחר, כתב הפתחי תשובה (סי' א) שקודם שסיים את הברכה יחזור לומר את הקרבנות כראוי, ואם סיים את הברכה צריך עיון אם יחזור, שיתכן שבאין חמור יותר ממי שטעה ואמר יום אחר, כיון שבאותו היום שהזכיר אין מקריבים בו מספר קרבנות אלו.

ואם טעה ואמר בסוכות את פסוקי הקרבנות של פסח, כתב הועת תורה (סי' א) שלכאורה לא יצא ידי חובה ועליו לחזור, וסיים שצריך צריך עיון, והחזיק (בירור הלכה תנינא סי' א) הורה לענין מי שהזכיר בפסח את הקרבנות של סוכות, שלא יצא ידי חובה.

ובן חוץ לארץ הנמצא בארץ ישראל בחול המועד, הורה הגרש"ז אויערבך (יום טוב שני כהלכתו פי"ט הע' לז) שיכול לשתמש כשייך בארץ ישראל, והוא הדין בבן ארץ ישראל הנמצא בחוץ לארץ, כיון שהתפילות שוות זו לזו, אלא שבני חוץ לארץ מוסיפים יום נוסף, ובתפילת לחם כתב שם, שיתפלל כל אחד כמנהגו.

סימן תרסג

סדר הפלת הל המועד

[משנ"ב סי' ג]

קפיקא דיומא¹.

1) ואם אין בבית הכנסת לוי, כתב בשו"ת הר עזי (אריח ח"א סי' טז) שאף בארץ ישראל שאין בה ספיקא דיומא וקוראין לכל העולים אותה קריאה, וכדלהלן בשו"ע, יכול אותו כהן לעלות שנית לתורה, ואף שחזרים על מה שכבר קראו לו, שמשום כבוד הציבור התורה מותר לעשות כן, וכן כתב בשו"ת אמרי ישר (ח"ב סי' ט אות ג) לענין הקריאה של ראש חודש, שלדעת השו"ע לעיל (סי' תכ"ג סי' ב) חזרים לקריאה ללוי פסוק אחד ממה שקראו גם לכהן. מאידך, בתורת חיים (ספר, סי' קלו סי' יג) הסתפק בזה לענין ראש חודש, וכתב שמוטב שהכהן יצא מבית הכנסת ולא יעלה לתורה כלל, וכן כתב הפנ"ש היה (מרגליות, סי' קלה סי' ח) לענין ראש חודש ולענין חול המועד סוכות.

[משנ"ב סי' ה]

בסימן קל"ו במשנה ברורה סעיף קטן י"א².

2) שכתב שם, לגבי היום הראשון של חול המועד [בחוץ לארץ, שהוא היום השלישי של סוכות] שחל בשבת שצריך לקרוא בו למפסיר וזבוח השני וזבוח השלישי, אם קראו לו רק וזבוח השני, כיון שבזמננו בקיאים בקביעות החודשים, הרי זה נחשב כמו שלא קראו לו כלל מחובת היום, וצריך לחזור ולקרוא עם הברכות, אבל אם קראו רק וזבוח השלישי ולא וזבוח השני, חזרים לקרוא את הפסוקים שהחזירו בלי ברכות.

ואם ביום הראשון של חול המועד [שחל בחול, בחוץ לארץ] קרא לעולה לרביעי רק וזבוח השני, כתב בשו"ע לעיל (שם סי' ח) שיעצו ידי חובה, כיון שללוי כבר קראו וזבוח השלישי.

ובני חוץ לארץ הנמצאים בארץ ישראל בחול המועד ואינם עושים מנין לעצמם, כתב בספר אהלך באמיתך (לנריב שטרן, פמ"ח סי' ט) שיוצאים ידי חובה בקריאה של בני ארץ ישראל, ואינם צריכים לקרוא לעצמם כסדר הקריאה של בני חו"ל, ואף שהם עשרה מבני חו"ל, כיון שעיקר הקריאה שוה לבני חו"ל ולבני ארץ ישראל, והוסיף הגרש"ז

הלכות לולב סימן תרסג תרסד המשך מעמוד 266

ובמה שכתבנו במשנ"ב שם.

[משנ"ב סי' יא]

ונזקלים צרכה ביום⁹.

9) ומנהג נטילת הערבה, כתב בספר מנהגים דק"ק ורמישא (סי' רפ"א) שהוא נהוג בכל בני הבית גדול קטן וזכר ונקבה, וגם ילדים קטנים שעדיין לא הגיעו לחינוך, דעת הגר"ח קניבסקי (ארבעת המינים כהלכתם פי"ה הע' 31) שנהגו ליטלה.

שנהגו שלא להקין דם בכל ערב יום טוב, וכתב במשנ"ב שם (סי' ק לח) שיש מתירים להניח כוסות רוח, חוץ מהושענא רבה שהוא יום הדין, וערב שבעות, וכן בלילה שלפני ערב יום טוב מותר להקין דם, חוץ מליל הושענא רבה.

[משנ"ב סי' יז]

ומקפידים שבע פצמיהם⁸.

8) ובמנהגים הדומים בעת ההקפות, ראה שו"ע לעיל (סי' תרס"א)

הלכות לולב סימן תרכד

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק יג]

שקיהו שלוחי בית-דין מביאין לתקון⁽¹⁰⁾.

10) ואף שלא הותר לעשות מלאכה בחול המועד לצורך מצוה של אחרים, אלא אם כן על ידי כך יהיה לו יותר כסף להוצאות שמחת יום טוב [כמבואר לעיל (סי' תקמה ס"ק יד)], ביאר הגרש"ז אויערבך (שש"כ פס"ז הע' קעט) שמה שהותרה מלאכה זו לשלוחי בית דין הוא משום שניכר שקטיפת הערבות היא לצורך הושענא רבה, והרי זה כמו עשיית אוכל נפש שהותרה אפילו תמורת שכר.

[משנ"ב ס"ק טו]

אין לולב פציר וקפיו פה'שענא נכה פערכה⁽¹¹⁾.

11) ואם יש לולב בעיר אלא שלו אין לולב, כתב בשע"צ לעיל (סי' תרס ס"ק ה) שלא יקיף בערבה, כיון שזה יראה כיהרא.

[משנ"ב ס"ק יז]

דהיננו שלשה טפחים⁽¹²⁾, קלא מצינו שנקלו בה אלא בפנט נה דעלה אחר⁽¹³⁾.

12) ויש שנהגו לעשות הושענא בהם במורבות (שהם ענפים ארוכים ויפים שניכרת בהם המצודה בעין יפה, כמבואר ברש"י (סוכה נו, ב ד"ה עלה)), וכתבו החיי אדם (כלל כג ס"ג) והקצושי"ע (סי' קלח ס"ב) שהיא מצודה מן המובחר והוא נוי מצוה. ובמשנ"ב לא הזכיר מנהג זה.

13) ולצאת ידי חובה בערבה שכבר הבט בה אחר, כתב בשו"ת זקן אהרן (ח"א סי' ל) שאין לחבוט בערבה שחבט בה אחר מאידך, בשו"ת שבת הלוי (ח"ב סי' נח) כתב שפשוט שיכול לצאת בה, ולא אסרו ליהנות ממנה לאחר קיום המצוה בהנאה בזו של חבטה נוספת. כמבואר בשו"ע להלן (סי' ט) [וכן כתב הא"א (בוטשאטש, ס"ד) וראה להלן (סי' כא)]. אלא שנוהגים הידור שכל אחד מייחד לעצמו ערבה. והגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה סוכות פ"ב סי' הורה) שמעיקר הדין אם לא נשרו עליה לגמרי, יכול לצאת בה לבתחילה.

[משנ"ב ס"ק יח]

בגיניות של נהב כדי שלא יקמשו⁽¹⁴⁾.

14) ולחוש משום 'כבוש' במה שמשדין אותן בגינות מים, דעת הגר"י קניבסקי (ארחות רבנו ח"ב עמ' רנ) שאף לרעות שיש לחוש 'לכבוש' בהדוס וערבה שבארבעת מינים, בערבה של הושענא רבה אין לחוש לכך, כיון שנטילה זו היא רק משום מנהג.

[משנ"ב ס"ק יט]

תחבט ה' תכטות⁽¹⁵⁾ וכו', על הקרקע ה' תכטות⁽¹⁶⁾ וכו', ואין צריך להסיר כל העליון⁽¹⁷⁾.

15) וראה בבן איש חי (שנה א פ' וואת הברכה אות ז) שכתב שצריך לחבוט דוקא על גבי קרקע עולם ולא על גבי קרקע מרוצפת באבנים או בעצים, והכף החיים (סי' תרסד ס"ק לו) הוסיף שכך מבואר בזהר.

16) במנהג חבטת הערבה מצאנו כמה טעמים: א. בתשובת רב צמח גאון (תשובות הגאונים שערי תשובה תשובה שמ) כתב שהערבה באה לכפר על ישראל, ועליה דומים לשפתיים, ומרמו שמכאן והלאה יתן בעפר פיהו אולי יש תקוה. ב. עוד כתב שם בשם הקדמונים, שחבטת הערבה הדומה לשפתיים מרמזת לכך שכל שפה שתקום לדבר רעה כנגד ישראל [והיינו השטן בקיטרוג], לא תוכל לשלוט עליהם ותיפול לארץ. ג. הבכורי יעקב (ס"ק טו) הביא בשם המהר"ט שהחבטה בכח עד שיוסרו העלים היא סמל לכילוי הדין. ד. החכמת שלמה (ס"ב) כתב שארבעת המינים מרמזים על ארבע ביתות של בני אדם, והערבה שאין לה טעם וריח מרמזת על הרשעים, ולכן רק בששה הימים הראשונים מצרפים אותה לאגודה של שאר המינים, לרמז שבעולם הזה שהוא ששת אלפים שנים יש להתפלל גם על הרשעים, אך לעתיד לבוא שנרמז ביום השביעי, ידונו את הרשעים בנפרד ויחבטו ויענישו אותם, וללמד שכל עלייתם היתה על מנת להשפילם לבסוף. וראה באוצר כל מנהגי ישרון (סי' מז אות יג) טעמים נוספים לכך.

17) ומה שנוהגים לחבוט עד שיפלו כל העלים, כתב החיי אדם (כלל כג ס"ג) שהוא מנהג של תינוקות משום שמחה.

[משנ"ב ס"ק כא]

ונטל הערבה פפני עצמה, פשיטא שיוצא בה⁽¹⁸⁾.

18) ואף שכתב השו"ע להלן (סי' ט) שאסור ליהנות מן הערבה לאחר נטילתה, כיון שהוקצתה למצותה, כתב הא"א (בוטשאטש, סי' תרסה ס"א) שלגבי איסור זה אין מצות חיוב הערבה נחשבת להנאה. וראה לעיל (סי' יז).

[משנ"ב ס"ק טז]

מצות נטילת ערבה⁽¹⁹⁾ וכו', הערבה עם הלולב⁽²⁰⁾.

19) ובשעת נטילת הערבות, היה נוהג הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה סוכות פ"ב סי' ה) ליטולן זקופות בדרך גדילתן, וכשמנענען, דעת הנר"ש אלישיב (תורת המועדים ס"ק ט) שאין צריך לנענע לארבע חרות.

20) ולשיטתו, כתב לעיל (סי' תרס ס"ק ח) שאחר אמירת הקדיש יטול את הערבה בידו ויחבוט אותה, והביא שהשלי"ה כתב, שכשמגיע ליתענה אמונים אז מניח הלולב ויקח הערבה.

